

JOAQUIM GOMIS I JOAN MIRÓ

La gran majoria de les fotografies que coneixem sobre Joan Miró són de Joaquim Gomis i Francesc Català-Roca. Ambdós eren amics del pintor, no era fàcil que deixés apropar-se a gent estranya quan estava treballant, en el seu procés creatiu. Les fotografies de Mont-roig, al seu taller, al mas, als camps conreats del voltant, a la platja... són de Joaquim Gomis.

Joaquim Gomis Serdañons (Barcelona, 19-9-1902 – 12-9-1991), procedia d'una família benestant, el seu avi Cels Gomis (Reus, 1842 – Barcelona, 1915) era un enginyer de camins amb inquietuds intel·lectuals i polítiques. A Joaquim Gomis, als dotze anys, la seva padrina ja li va regalar una càmera Brownie 6x9. El 1919 va obtenir el títol de perit mercantil i començà a treballar a l'empresa cotonera familiar. Estudiava la fibra del cotó, la seva qualitat. Enviat pel seu pare, el 1921, resideix a Anglaterra i l'any següent viatja als Estats Units (aquell ho havia fet anys abans) per fer-hi una estada d'un parell d'anys (1922-1924). S'instal·larà a Houston i Dallas (Texas). El 1925, després de tornar a Barcelona, viatjarà a Nova York. Als Estats Units es vivia, dia a dia, immers en els avenços tecnològics i la fascinació per la modernitat. Era un món nou.

Amb la seva càmera capta paisatges urbans amb gratacels, enormes estructures d'edificis en construcció, multitud de cotxes, tanques publicitàries... són composicions en diagonal amb una visió geomètrica de la realitat i deformant la perspectiva (habitual). Copsa el dinamisme de la vida que passa per davant dels seus ulls. Sense adonar-se'n troba l'abstracció. És un llenguatge visual modern.

El 1924 coneix Odette Cherbonnier Morel i es casen, a París, el 1929. Tenen l'Odette (1930-2008) i el Joan (1937-1995).

El 1929 Joan Prats va presentar Joaquim Gomis a Joan Miró. Els dos primers, juntament amb Josep Lluís Sert, funden el 1932 el grup ADLAN (Amics de l'Art Nou); aquesta associació va dur a terme una important tasca divulgadora de l'art modern organitzant exposicions amb Miró, Calder, Man Ray... era aire fresc!. La guerra civil ho esguerra tot. S'haurà d'esperar fins el grup Dau al Set (1948) i el Club 49 (1949) perquè sorgixin grups que plantegin la renovació artística. Gomis també fou un dels membres fundadors del Club 49.

El 1930, quan encara Gaudí era un arquitecte malmirat per la burgesia catalana, Gomis fotografia les seves principals obres. Li dedicarà set llibres (del 1950 al 1968). No és fins als anys seixanta que Antoni Gaudí comença a ser preuat més enllà de petits cercles intel·lectuals. Alguns grups culturals espanyols li deien "el català boig". També alguns vells de Mont-roig deien que Miró estava boig. La veritat sempre s'acaba imposant. L'obra de Gaudí no congeniava amb el corrent artístic dominant a Catalunya (del 1920 al 1936), el noucentisme. Aquest predicava una visió cap als ideals de la Mediterrània, a les fonts clàssiques de l'antiguitat. És el seny. En canvi, Gaudí i el modernisme, eren la rauxa. Miró a D'un roig encès: Miró i Mont-roig (1979) deia que algunes formes de la muntanya de l'ermita de la Mare de Déu de la Roca li recordaven a les de La Pedrera de Gaudí.

El 1935 Gomis fa les seves primeres fotografies en color. A partir dels anys trenta, les seves fotografies, la majoria en blanc i negre, s'omplen d'enquadraments amb contrastos de llum i ombra, aconseguint un cert dramatisme estètic. Es deixa seduir pels picats i contrapicats, les angulacions estranyes. Li atrauen els pri-

mers plans, la repetició d'elements i la fragmentació de la realitat. Viu l'obsessió pel detall. Cerca la seva essència. És la fotografia com a eina de registre de la realitat (fragmentada). La imatge no és tan sols una simple il·lustració d'un text periodístic o literari, té una importància per si mateixa. Per si sola, pot vehicular informacions i continguts sense suport escrit complementari. Gomis s'esdevé fascinat per les eines, estris, objectes de la cultura popular i de l'artesanía. L'atrauen els aspectes antropològics i plàstics. És la poesia de l'objecte (quotidià).

Explicava: "Quan entrava en un poble, primer feia vistes generals de lluny; a poc a poc m'anava acostant a carrers, gent, detalls de finestres, reixes...". Fa sèries, seqüències, de fotografies. El 1940 en dedica una a un eucaliptus. Fou el primer Fotoscop (mai publicat). En grec, "foto" és llum i "scop" examen; per la qual cosa, el que farà és "examinar mitjançant la llum". Crea un llenguatge (estrictament) visual. Arribarà a publicar dotze llibres sota aquesta denominació. Els temes són els que ell estima: Gaudí, Miró, l'artesanía... La selecció i la estructuració en seqüència, eren de Joan Prats. El primer llibre que apareix sota aquesta denominació fou La Sagrada Família de Antonio Gaudí (1955), amb un text d'Alexandre Cirici-Pellicer. D'aquesta sèrie cal

destacar-ne aquell Atmosfera Miró (1959), impregnat de Mont-roig. Els Fotoscop suposen un avenç, presenten una estructuració propera als audiovisuals moderns, a les "presentacions" fetes per ordinador.

Aquesta passió per l'acumulació d'informació sobre el mateix objecte també el duu a catalogar, a col·leccionar diversos elements: cromos, postals...

Un altre tema de devoció de Gomis va ser Eivissa. Aquesta illa la va descobrir, a inicis dels anys trenta, aquell grup del GATCPAC; deien que allí hi havia una "arquitectura feta sense arquitecte". Com a anècdota eloqüent del que aleshores semblava que era el paradís, Josep Palau i Fabre, comentava en el llibre que vam dedicar-li (el 1993, amb J.M. García Ferrer), que havia anat a passar l'estiu del 1936 a aquella illa i que, al anar-se'n a allotjar en una fonda es va trobar que a la porta de l'habitació "no hi havia clau. Em van dir que cap no en tenia, que allí no es tancava res, ni la porta que donava al carrer...". Des del 1942, Gomis va iniciar un contacte regular amb Eivissa. En el primer viatge va fer, en una setmana, unes 1.200 fotografies. La seva obsessió era captar la vida (rural) més autèntica. Em comentava l'Odette Gomis Cherbonnier, la seva filla, que el seu pare es va allotjar en una pensió de Santa Eulària que era d'un que havia estat monjo de Montserrat, que havia fugit durant la guerra civil i que aleshores estava casat amb una suïssa. Que pràcticament no hi havia carreteres i que sols un vaixell connectava un cop per setmana amb Barcelona. De les sis cases unifamiliars del projecte de Josep Lluís Sert a "Punta Martinet" (1964-1969), la segona era per al pare i la cinquena per al propi arquitecte.

Quan Miró torna a Barcelona després de la guerra civil, Gomis sovinteja l'estudi d'aquest del passatge del Crèdit (a tocar de la plaça Sant Jaume) per enregistrar amb la seva càmera l'ambient mironià, els objectes que tenia i l'atreien. I també algunes espurnes del procés creatiu del pintor.

També és Gomis qui documenta l'inici de la col·laboració de Miró amb Josep Llorens Artigas (1944). Fou en el taller que aquest tenia al carrer Juli Verne núm. 27 (a prop de l'actual ronda del Mig); no fou fins al 1951 que es va traslladar a Gallifa. D'aquí sorgirien la munió de peces de ceràmica i murals que poblarien l'obra de Miró.

Des de finals dels anys quaranta, els Gomis aniran freqüentment al Mas Miró de Mont-roig. Explicava l'Odette Gomis Cherbonnier que aleshores Mont-roig quedava molt lluny de Barcelona, eren gairebé tres hores de cotxe per unes carreteres estretes, plenes de marges a cada costat i amb plataners a les entrades dels pobles. El Mas Miró era encara un indret molt solitari. Hi afegeix que, en aquell entorn, ambdós (Miró i Gomis) tenien converses molt relaxades on parlaven d'art i de cultura; que Miró a vegades es sorprenia de la relació intensa que hi havia entre les fotos del seu pare i els seus quadres, com aquella sèrie de fotografies sobre troncs d'arbres del Mas Miró, de garrofers o d'eucaliptus.

És evident que Gomis coneixia bé els quadres de la primèria de Miró i volia documentar visualment aquells camps, conreus, arbres, muntanyes i (la solitària) platja. Segueix Miró, l'amic, en la seva recerca d'arrels de canyars, fulles d'atzavara o aquelles tiges que esclaten al cel amb un intens color verd glauc (els pals de ballari), les pales de les figues de moro, fileres de ceps, carbasses i objectes variis.

Gomis inventaria aquell moble, una consola isabelina, del quadre Cavall, pipa i flor vermella (1920). Curiosament, si Miró aprofita el mirall del moble per reflectir el panorama que veu per la finestra (a la manera de Paisatge de Mont-roig, del 1914), Gomis empra el mateix mirall de l'esquerra per fer un autoretrat. També fotografia el tamboret (un puf) de Nu del mirall (1919) o les potes que surten al quadre La Taula (1920).

Per Gomis coneixem l'espai real del quadre L'era del blat (1918). M'explicava l'Angelina Rovira, filla dels masovers del Mas Miró (del 1955 al 1975) que estava situada en el camí que anava al "Mas d'en Romeu", a la dreta, on ara hi ha unes granges. Així com "el bosquet": un conjunt de pins que hi havia al "Tancat" (part de la finca del Mas Miró que tocava al barranc de Rifà), on hi situaven les arnes que produïen mel. O bé el notori "Pi del Baltasar" del quadre Platja de Mont-roig (1916), aquell que era d'una enorme grandària i calien 4 persones amb els braços estirats per rodejant el seu tronc; aquesta segurament es l'única fotografia que deu existir d'aquell pi.

De les fotografies de Joaquim Gomis, per a mi, n'hi ha unes que independentment de la seva relació amb Miró, presenten una gran importància pels mont-roigencs. Són d'un paisatge ja desaparegut, dissortadament, són les de la platja de la Pixerota. Jo triaria tres fotografies: una que veiem tota l'extensió de la platja (segurament des de la punta del "niu d'ametralladores") i al fons hi ha, llunyana, aquella Casa dels Carabiners; en una altra, tenim una visió frontal i en pla mig, des del mar, del mateix edifici; la darrera és la molt coneguda de Miró assegut a la sorra de la platja amb la casa sobresortint per darrera del seu cap. Veiem com aquella casa resta lluny, a molts metres, del mar. Des de fa anys, els seus fonaments estan metres endins del mar, més enllà del batent.

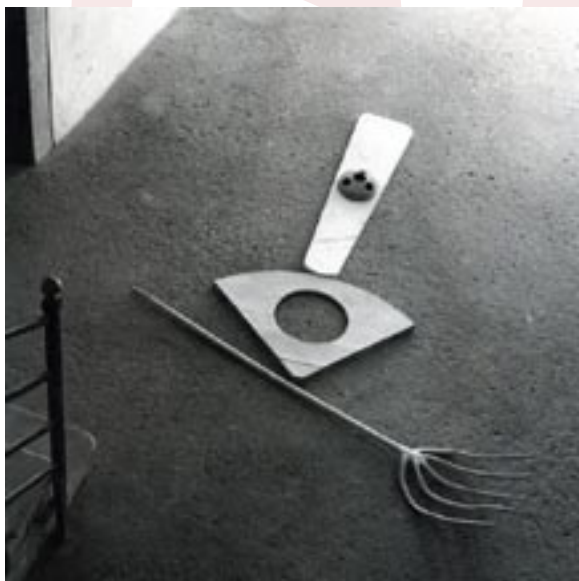
Gomis ens ensenya com d'aquelles canyes entrecruades de bajoqueres o tomaqueres sorgeixen les (famoses) estrelles mironianes. També ha estat, en algun cop, el testimoni visual del procés creatiu de Miró. A la fitxa d'una fotografia feta al Taller de Miró de Mont-roig (1946), Gomis explica: "Estava a punt de fer la foto... quan en Miró, de sobte i enèrgic em va dir: Espera un moment. Va tornar tot seguit amb un guix i en un instant va dibuixar al terra, d'un sol traç, com si estigués en sublim èxtasi...". Seria l'escultura Ocell solar. Miró va fer quatre escultures partint d'aquell dibuix. De la primera, del mateix 1946, en bronze i de petites dimensions, se'n va fer un tiratge de vuit peces, més set sense numerar (una d'aquestes fou per al propi Gomis). La del 1966, també fou de bronze i se'n van fer cinc còpies i tres proves d'artista. La del 1968, de marbre blanc, està a la Fundació Maeght de Saint Paul de Vence. Una altra, també de marbre blanc, i

del mateix any, està a la Fundació Miró de Barcelona.

Un altre vegada, estant al Taller de Miró de Son Boter, Palma de Mallorca, Miró va demanar a Gomis que fes la fotografia un cop havia disposat una sèrie d'elements a terra (un d'ells era una tapadora d'una vella comuna). Seria l'escultura La Forca (1963); aquest es un exemplar únic de ferro i bronze que està a la Fundació Maeght.

En resum, qui vulgui analitzar l'obra de Miró, si més no, d'aquells primers anys (fins el 1923), farà bé de conèixer i tenir molt present les fotografies de Joaquim Gomis.

Més enllà de la relació artística entre Gomis i Miró, hi havia una intensa relació d'amistat que es feia extensible a ambdues famílies. Per exemple, Odette Gomis Cherbonnier era de la mateixa edat que la Maria Dolors, la filla de Miró. També coincidien amb l'Anna Maria Prats, la filla de Joan Prats, el gran amic del pintor. Hi ha fotografies de Gomis on aquestes hi surten a la platja de la Pixerota o a l'ermita de la Mare de Déu de la Roca.

El 1948, durant els mesos d'abril i maig, Miró va pintar el Mural per Joaquim Gomis, sobre una base de fibro-cement (uralita) de 1,25 x 2,50 mts. Miró, un cop morta la seva mare (1943), es va traslladar del passatge del Crèdit al carrer de Folgueroles (1949), prop de la plaça de la Bonanova. Joaquim Gomis vivia al carrer Vilana núm. 8, uns quants carrers més enllà d'aquella plaça. Odette Gomis Cherbonnier (que tenia divuit anys), comenta que Miró hi anava cada dia durant aquells dos mesos. Tenia el menjador ocupat fent dibuixos a terra i la seva mare ja n'estava una mica cansada. Estudiava detalladament com hi incidia la llum exterior, volia que quedés perfectament integrat a aquell espai. Deu ser l'única obra de Miró feta al mateix espai on havia de residir. També comenta que va estar unes dues setmanes amb grip al llit i que es delia per poder llevar-se i anar al menjador a veure com evolucionava el mural.

Li ensenyo a l'Odette Gomis Cherbonnier una reproducció del mural i davant de la meva sorpresa es posa a detallar el significat de les seves formes i figures: "La de l'esquerra és la mare, el pare estar representat per aquella mena de fulla d'atzavara del mig del quadre, el de baix de la dreta és el meu germà Joan i jo sóc la de dalt". Resulta atractiu remarcar que Joaquim Gomis era "l'atzavara", ell que n'havia fotografiat moltes i que les "veia" amb ulls de Miró.

Aquell mateix 1948 (novembre i desembre), Gomis va exposar la sèrie fotogràfica Atmosfera Miró conjuntament a la primera exposició de Joan Miró a la Galeria Maeght de París. Des del 1949 al 1968, publicarà vuit llibres dedicats a Miró; i d'altres dedicats a Antoni Tàpies o Eivissa. Per aquests anys exposa, entre d'altres al Museum of Modern Art de Nova York, a la seu de l'UNESCO de París, a l'Institute of Contemporary Art de Londres... El 1972, juntament amb Joan Miró, Raimon Noguera i Josep Lluís Sert inicien el projecte de la Fundació Joan Miró de Barcelona. Miró li demanà que acceptés la presidència, càrrec que exercirà fins el 1975, quan ja estava a punt per a la inauguració.

Al llarg de la seva vida va fer uns 70.000 negatius i un gran nombre de diapositives (tot perfectament classificat); també una munió d'exposicions i projeccions arreu del món. Cal destacar les dues exposicions que li va dedicar la "Fundació Miró" de Barcelona el 1982 i el 2002, i la del IVAM de València el 1997.

A les fotografies de Gomis hi ha l'essència de Miro, però també és una mirada al paisatge de Mont-roig de fa més de cinquanta anys.

Addenda:

Odette Gomis Cherbonnier, la filla de Joaquim Gomis, ànima de l'exposició que vàrem fer al Centre Miró l'estiu del 2008, va morir, després d'una llarga malaltia, mentre treballàvem en la seva preparació. Fou el 8 de febrer d'aquell mateix any. El seu marit, Josep Viñas, fidel company en el trajecte de conservar i divulgar l'obra del seu pare, va agafar la responsabilitat de continuar aquella il·lusió.

(D'un text publicat a "Ressò mont-roigenc" n. 106, juny del 2008)

Martí Rom

